

УДК 351.823.1

О. Г. Кулик,
здобувач, Академія муніципального управління

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКОМ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ ПРОЦЕСІВ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

O. Kulic,
Competitor Academy of Municipal Management

MECHANISMS OF GOVERNMENT CONTROL BY DEVELOPMENT OF INTEGRATION ENTERPRISE PROCESSES IN AGRARIAN SECTOR

Досліджено розвиток інтеграційних підприємницьких процесів в аграрному секторі в економічно розвинених зарубіжних країнах. Розглянуто інтегровану взаємодію аграрних підприємницьких структур. Запропоновано напрями участі органів державної влади в інтеграційних процесах в аграрному секторі. Визначено напрями удосконалення механізмів державного регулювання розвитком інтеграційних підприємницьких процесів в аграрному секторі.

Development of integration enterprise processes is investigational in an agrarian sector in the economically developed foreign countries. The integrated co-operation of agrarian enterprise structures is considered. Directions of participation of public authorities are offered in integration processes in an agrarian sector. Certainly directions of improvement of mechanisms of government control by development of integration enterprise processes in an agrarian sector.

Ключові слова: державне регулювання, аграрний сектор, державна політика, інтеграція, інтеграційний процес.
Key words: government control, agrarian sector, public policy, integration, integration process.

ВСТУП

Необхідність розвитку інтеграційних підприємницьких процесів в аграрному секторі, що активно взаємодіє з економікою країни в цілому, в ринкових умовах очевидна. При цьому специфіка цієї сфери зумовлюється, з одного боку, інерційністю розміщення матеріальних чинників (земельних ресурсів, багаторічних насаджень, будівель, споруджень та ін.), а з іншого — динамічністю та невизначеністю економічних умов. Розвиток інтеграційних підприємницьких процесів в аграрному секторі в багатьох розвинених країнах розвивається в основному в такому напрямку: об'єктом інтеграції стає сільське господарство, а основною координуючою і регулюючою силою несільськогосподарські фірми.

Розвиток концепції інтеграційної реструктуризації якнайповніше відповідає завданням відповідності аграрних бізнес-структур змінам, що відбуваються, в зовнішньому середовищі, оскільки припускає управління процесом формування та використання синергетичних ефектів, що виникають при її реалізації. Дійсно, саме інтеграційні перетворення дозволяють формувати унікальні конкурентні переваги на базі нових інтеграційних активів підприємства, створених за допомогою поєднання непрофільних активів з профільними та організації у такий спосіб нових бізнес-напрямів, що значно розширюють можливості основного напрямку діяльності. У зв'язку із цим дослідження механізмів державного регулювання розвитком інтеграційних підприємницьких процесів в аграрному секторі є складним та актуальним науково-практичним завданням.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Розвиток інтеграційних процесів в аграрному секторі здійснює вплив на здійснення усіх відтворювальних процесів. При створенні інтеграційних аграрних формувань проявляється закономірність у створенні замкнутого технологічного ланцюжка, впровадженні технологічних інновацій, спрямованих на скорочення матеріально-технічних витрат, ефектному використанні ресурсів та отриманні позитивного ефекту від діяльності. Закономірності розвитку аграрної підприємницької структури як системи неминуче призводять до того, що незалежно від стадії її життєвого циклу вона повинна мати властивості, що забезпечують її перебування на ринку. Це передусім її адаптивність до ризикових умов бізнес-середовища на основі самоорганізації системи, спрямованої на стійкість, конкурентоспроможність та ефективність функціонування.

Формування інтегрованих формувань у регіонах є комплексом взаємопов'язаних завдань зі створення господарюючого суб'єкта, який повинен функціонувати на основі відповідної виробничої структури, фінансово-кредитних відносин між його

учасниками та механізмів державного регулювання їх діяльності. В роботі ставиться завдання обґрунтувати основні механізми державного регулювання розвитком інтеграційних підприємницьких процесів в аграрному секторі.

РЕЗУЛЬТАТИ

Інтенсивний розвиток інтеграційних процесів у різних областях економіки зарубіжних країн можна віднести до початку XVII століття, коли виникли перші акціонерні суспільства, і європейськими державами почали освоюватися нові землі. Проте розвиток інтеграційних підприємницьких процесів в аграрному секторі більшість учених відносять лише до кінця XVIII — початку XX століття і пов'язують її з індустріалізацією сільськогосподарства в результаті становлення таких галузей, як сільськогосподарське машинобудування, тракторобудування, виробництво сільськогосподарських отрутохімікатів і інших.

Розвиток механізмів державного регулювання розвитком інтеграційних підприємницьких процесів в аграрному секторі в економічно розвинених зарубіжних країнах здійснюється в основному таким чином:

- а) існування різного виду контрактів з виконання виробничих або збутових послуг;
- б) існування довготривалих контрактів на основі оренди засобів виробництва;
- в) комбінування виробництва на контрактній основі;
- г) інтеграція виробництва на базі фермерських кооперативів;
- д) співпраця промислових і фермерських підприємств;
- е) інтеграція на основі повного об'єднання (злиття) виробничих об'єктів;
- ж) інші [1, с. 37].

Важливою економічною функцією держави в країнах, що розвиваються, є планування та регулювання розвитку регіонів агропромислового виробництва. Ця функція держави приводить до комплексності в економіці, до розвитку інтеграційних процесів між промисловістю та сільським господарством. Однак економічна роль держави в країнах, що розвиваються, виявляється не тільки в плануванні економічного розвитку, регулюванні приватної економічної діяльності, але й у безпосередній участі в матеріальному виробництві. Цей процес найбільше проявився в створенні в цих країнах АПК, які являють собою один із важливих елементів індустріального перетворення аграрної периферії агроіндустріальних держав.

Системні закономірності іноземного досвіду розвитку механізмів державного регулювання розвитком інтеграційних підприємницьких процесів в аграрному секторі — необхідні, істотні,

постійно такі, що повторюються взаємозв'язки явищ та процесів, що проявляються в підприємницькій діяльності та визначальній умові і формі процесу її становлення і розвитку в аграрній сфері.

Перехід до інтегрованого виробництва об'єктивно обумовлений рівнем розвитку продуктивних сил та міжгалузевих зв'язків. Інтеграція може розглядатися як суспільно-економічний процес, що виникає на певній стадії розвитку продуктивних сил, коли організаційно-економічні фірми міжгалузевої взаємодії виявляються недостатньо дієвими і не забезпечують подальшого підвищення ефективності аграрного виробництва [2, с. 28].

Під інтеграційним розвитком необхідно розуміти функціонування підприємницьких структур на основі прояву діалектичних процесів інтеграції і диверсифікації як у рамках одного життєвого циклу підприємницького формування, так і в забезпеченні своєчасного переходу на якісно новий рівень розвитку бізнесу. Вирішення проблеми забезпечення ефективної взаємодії основної та допоміжної діяльності сільськогосподарських підприємств є складним і багатограним завданням. Це говорить про необхідність створення державою в аграрному секторі нових інституціональних форм — інтегрованих організацій, що функціонують на основі інтеграції і диверсифікації. При цьому можлива аутоорганізація моделі ведення бізнесу [3, с. 50].

Необхідність трансформації аграрної сфери як відкритої системи, що активно взаємодіє з економікою країни в цілому, в ринкових умовах очевидна. При цьому специфіка цієї сфери зумовлюється, з одного боку, інерційністю розміщення матеріальних чинників (земельних ресурсів, багаторічних насаджень, будівель, споруджень та ін.), а з іншої — динамічністю та невизначеністю економічних умов.

З цього виходить, що інтеграція і диверсифікація виступають найважливішими умовами розвитку аграрної підприємницької діяльності на сучасному етапі, втілюючими із закономірностей та особливостей ведення агробізнесу. На відміну від традиційної концепції реструктуризації, що будується на концентрації усіх ресурсів на базовому бізнес-напрямі, інтеграційна реструктуризація за рахунок масштабного охоплення багатьох напрямів забезпечує не лише маневреність та адаптивність бізнесу, але і зростання його ефективності.

Нова якість бізнес-системи інтеграційного типу формується на базі синергетичної взаємодії тих, що становлять систему елементів, об'єднаних в єдине ціле і раніше функціонуючих відособлено. При цьому поєднання різнопрофільних напрямів розвитку бізнесу на економічній платформі аграрного підприємства супроводжується перенесенням зони прибутковості в переробку як в останню технологічну ланку в створеній бізнес-системі.

На відміну від традиційної концепції реструктуризації, що будується на концентрації усіх ресурсів на базовому бізнес-напрямі, інтеграційна реструктуризація за рахунок масштабного охоплення багатьох напрямів забезпечує не лише маневреність та адаптивність бізнесу, але і зростання його ефективності. Інтегрована взаємодія аграрних підприємницьких структур — це закономірне економічне явище об'єктивного історичного процесу, яке забезпечує стійкий організаційно-економічний розвиток суб'єктів великого, середнього і малого аграрного бізнесу, сприяє стабілізації інтегрованої підприємницької структури і втілює з сукупності системних закономірностей розвитку аграрного підприємництва.

Інтегровані форми суб'єктів аграрного підприємництва мають тенденцію до внутрішнього фірмового зростання. Це може відбуватися у формі горизонтальної кооперації або інтеграції шляхом об'єднання аграрних підприємств, що знаходяться на одній технологічній стадії; по-друге, у формі вертикального об'єднання за рахунок включення у власну структуру технологічно пов'язаних аграрних підприємств.

Таким чином, кооперація та інтеграція, їх сучасні організаційні форми виступають найважливішими чинниками стратегічної спрямованості на експансію і зростання аграрних підприємницьких структур, отримання за рахунок цього позитивного ефекту, який характеризується перевищенням сукупного результату над сумою його складових. Це потребує удосконалення механізмів державного регулювання розвитком інтеграційних підприємницьких процесів в аграрному секторі.

Розробка механізму державного регулювання таких структур полягає в обґрунтуванні методичних положень, що забезпечують реалізацію конкретних етапів та процедур вирішення поставлених завдань. Однією з головних умов підвищення економічної ефективності аграрного підприємництва є поглиблення територіальної, регіональної та міжгосподарської спеціалізації та інтеграції. Формування аграрних інтегрованих формувань повинне охоплювати наступні рівні: міжгосподарська інтеграція (всередині організації); територіальна (на районному та міжрайонному рівні); регіональна (на регіональному рівні).

На цій основі розвиваються регіональні, міжрегіональні зв'язки, співпраця товаровиробників аграрної продукції, здійснюється розподіл праці, розподіл виробництва на технологічні стадії що полегшує впровадження інновацій.

Вітчизняний та зарубіжний досвід показує, що при спеціалізації, кооперації та інтеграції відповідно до природних та економічних умов створюються найбільш сприятливі передумови для зростання продуктивності праці, освоєння найбільш ефективних технологій та виробництв. Сучасний рівень розвитку аграрного бізнес-середовища підвищує значущість таких системних закономірностей, як прогресуюча систематизація та факторизація, які ускладнюють процес інтеграційної взаємодії. Взаємодія внутрішнього середовища інтегрованої аграрної підприємницької структури із зовнішнім середовищем створює потенційні можливості для виникнення нестійких станів та появи усвідомленої нової, більш впорядкованої структури.

Також дуже важливо вміти своєчасно та адекватно оцінювати стан аграрного сектору та тенденції його розвитку для управління інтеграційними процесами в аграрному підприємстві. Таким чином, виходячи з проведених наукових досліджень, державні структури можуть, і повинні, відповідно рівню своєї компетенції в тій або іншій формі брати участь в інтеграційних процесах в аграрному секторі за допомогою використання наступних напрямів: забезпечення продовольчої безпеки на всіх рівнях; раціональне розміщення продуктивних сил за територію регіонів; мінімізація виробничих витрат і обігових витрат; вирішення питань оподаткування, його міжрегіональної уніфікації; підтримка і стимулювання розвитку агропромислових об'єднань; участь державних структур в агропромислових об'єднаннях; відновлення керованості в АПК і впливу на нього державних органів влади.

ВИСНОВКИ

Отже, інтеграційні підприємницькі процеси в аграрному секторі мають циклічний характер з переходом на новий етап спірального розвитку у разі вичерпання потенціалу розвитку кожного циклу. При цьому необхідно виділити три основні типи інтеграційних процесів: екстенсивна інтеграція — нарощування і реалізація ресурсного потенціалу при незмінності організаційно-економічного устрою, внутрішньогалузева інтеграція — у рамках аграрного сектору, галузева інтеграція.

Таким чином, удосконалення механізмів державного регулювання розвитком інтеграційних підприємницьких процесів в аграрному секторі призведе до підвищення ефективності діяльності інтегрованих структур в аграрному підприємстві досягається за рахунок наступних чинників: консолідації капіталів учасників бізнес-структури і використання їх для реалізації інвестиційних проектів за найбільш ефективними напрямками розвитку; трансфертного ціноутворення, тобто реалізації товарів або послуг взаємозалежними суб'єктами підприємництва за внутріфірмовими цінами; диверсифікації виробництва; зростання реалізації за рахунок збільшення об'ємів випуску і зміни асортименту; прискорення розвитку обігу капіталу; перерозподілу ризиків і податкової відповідальності; оптимізації структури відносин власності в групі; консолідації технологічного ланцюжка; кооперації у виробничій та маркетинговій діяльності; раціонального використання елементів господарського механізму інтегрованих аграрних структур (лізинг, внутрішні кредити, внутрішній бартер); використання механізмів залучення зовнішніх ресурсів (зовнішні кредити, субсидії, пільги).

Література:

1. Лункіна Т. Державна підтримка інтеграції та кооперації в АПК України: зарубіжний досвід та основні напрями / Т. Лункіна, Є. Павлюк // Економіст. — 2013. — № 4. — С. 37—39.
2. Карпенко О.О. Інтеграція як імператив розвитку сучасної економіки / О.О. Карпенко, О.Є. Бабина // Актуальні проблеми економіки. — 2014. — № 3. — С. 22—30.
3. Корсак В.І. Міжгалузева інтеграція та регіональний підхід — єдиний шлях подолання демографічної кризи в Україні / В.І. Корсак // Економіка та держава. — 2012. — № 10. — С. 50—53.

References:

1. Lunkina, T. and Pavliuk, Ye. (2013), "States support of integration and co-operation in agroindustrial complex of Ukraine: foreign experience and basic directions", *Ekonomist*, vol. 4, pp. 37—39.
2. Karpenko, O.O. and Babyna, O.Ye. (2014), "Integration as imperative of development of modern economy", *Aktual'ni problemy ekonomiky*, vol. 3, pp. 22—30.
3. Korsak, V.I. (2012), "Inter-branch integration and regional approach are an only way of overcoming of demographic crisis in Ukraine", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 10, pp. 50—53.

Стаття надійшла до редакції 05.05.2014 р.